

hain zuzen ere, lortzen omen da berraragiztapen-katea haustea, *karma-ren legetik norberaren buruari jareinez eta *moksa-ren bidez *nirvana-ren antzeko zoriona lortuz. Jainismoarentzat, ordea, nirvana-n norik bere nortasuna eta banakotasuna gorde egiten du, gorputz materialetik atera ondoren. Ik. Aszesia.

Gurtza edo kultu oso mugatua du jainismoak. *Tenpluak ere baditu, batzutan oso ederrak. Tirthankara edo bikaindurara iritsitako gizakién izenean eraikitzen dituzte tenpluak, eta horiei eskaintzen diete *gurtza.

Indian sortua, Indian finkatu da jainismoa, beste inora zabaldu gabe. Hiru bat milioi dira jainistak; eta nahiz eta kopuruz asko ez izan, garrantzi handia eduki izan dute Indiako historian zehar.

Monakoek leku berezia dute jainismoan: horiek mantenduz, nolabait horiek daramaten biziera asetikora hurbilduz joan behar dute *laikoek edo mundutarrek. Ik. Mundua/Erlijioa.

K.a. III. mendetik bi joera nabarmentzen hasi ziren monakoen artean: digambara-k, edo erabat biluzik dabiltzanak, eta xvetambara-k edo zuriz jantzita dabiltzanak. Bereizkuntza hori K.o. I. mendean finkatu zen eta gaur arte iraun du. Hala ere, irakasbide-mailan ez du horrek bereizkuntza handirik eraman; eta biluziak ere jendaurrean jantzita ibiltzen dira. Izpiritualki osatuaren adierazgarria izan nahi du *biluztasunak.

Ik. Erlijioa eta erlijioak.

Paulo Agirrebaltzategi

Jainkoa (eta jainkoak)

Ikuspegi filosofikotik begiratuta, Jainkoa da Izate gorena, *absolutua eta perfektua edo osabetea, *baldingabea, baztergabea (*baztergabetasuna), betierekoa (*betikotasuna), ahalguztiduna (*ahalguztia), guztiz santua eta ona, izaki guztien izatearen sorburua, oinarria eta azken xedea.

Filosofoen jainokoko printzipioa erlijioek izaki bizi bihurtu, beraren irudia eta beraren izena duena, gehienetan erabat bestelakoa dena, gizon-emakumeen *zoria zedarritzen duena eta nolabait horien jokabide etikorako arau nagusi eta funtsezkoak "ematen" dituen. Ik. Salbama; Bestelakoa.

Erlijio bakoitzak duen Jainkoaren irudia ezberdina da, eta Haren bikaintasun edo dohainetatik bata ala bestea nabarmentzen du. Esan daiteke, esan, erlijio bakoitzaren funtsa eta ezaugarri eta bereizgarriak nagus-

siena berak duen jainokokoaren irudikapena dela.

Jainokoa edo jainkotasuna hauteman eta irudikatzean, erlijioak bitan sailkatu ohi dira nagusienik: politeistak eta monoteistak: Diteismoa (*triteismoa) eta *henoteismoa haien formak besterik ez dira, azken batez. Ik. Erlijioen tipologia; Erlijioa eta erlijioak.

Monoteismoak Jainko bakarra ezagutzen du: hau da, Jainko pertsonal bakarrak biltzen ditu jainokokoari dagozkion dohain guztiak. Politeismoak, berriz, hainbat izaki naturaz-gaindikotan banatzen ditu jainokokoaren dohainak eta munduan horrek betetzen dituen eginkizunak. Dena dela, politeismoa ez da izaten sistema zurruna; jainkoen funtzioak trukatu egiten dira sarritan; bestalde, jainko anitzek Izate Absolutuaren nortzapen ezberdinak dira sarritan; gainera maiz jainko ugarien artean bat nabarmendu izan du erlijioak: Zeruetako Jauna, Jainkosa Handia, Olinpoko buruzagia, etab.

Jainokokoaren hautemate eta irudikapen gizakumezko ala emakumezkoa da erlijioen artean aurkitu ohi dugun bestelako bereizkuntza: jainkoa eta jainkosa. Baina maiz androginoak dira jainkoen irudikapenak. Eta sexu-mailan bezala, bestelakoetan ere jainokokoaren irudia "coincidentia oppositorum" edo munduan elkarren kontratatzat agertzen zaizkigun errealtateen bateragunetzat agertzen da: bi-banatasun gisa (ona/gaiztoa, sortzailea/suntsitzailea, zerua/lurra, eta abar).

Erlijio gehienen arabera, Jainkoaren hautematea, irudikapena eta ezagutza ez dira giza arrazonamenduaren ondorioa, eta bai barne-intuizioaren edota goi-agerkondearen fruitua. Jainkoaren izanaren eta izatearen egiaztabide eta argibiderik funtsezkoena erlijiodunaren aurrekoen erlijiozko esperientzia eta fedea dira. Ik. Agerkundera; Fideismoa; Tradizionalismoa, 1.

Kristau-teologiak, hala ere, Jainkoaren izatearen egiaztabideak eta frogantza landu ditu, fedearen eta esperientziaren arazoizkotasunaren oinarritzat. Ik. Jainkoaren izatearen egiaztabideak.

Jainkoaren sinestea erlijio ia denetan erabat adierazgarria eta funts-funtsezkoa da. Erlijioaren sorreraren eta jainkoaren ideiarekin sorreraren arazoak lotu-lotuta doaz elkarrekin.

Baina ba ote da erlijiorik, jainko gabe-korik? Inoiz ateotzat jo izan dute budismoa; baina barrutik begiratu, gaurko autoreek jainokokoaren muturrerainoko subtilizazioa ikusi uste dute Budaren irakatsian. Jainkoa-

Jainkoa (eta jainkoak)

ren heriotzako teologia delakoa ere ez dago ulertzerik erlijio ateoaren bidetik, eta bai erlijioaren beraren gainditzapen gisa, mundu sekularatuan gertatu omen denaren gisa. Ik. Sekularpena; Jainkoaren heriotzaren teologia.

Jainkoaren eta erlijioaren "halabeharrezko" loturaren arazoa erlijioaren sorrerari buruzkoan ipini dute ghlenbat jakitunek. Zer dago erlijioaren sorreran: Misterioaren esperientzia ala Jainkoarena? Ba ote dago Misterioaren hautemate erlijiozkorik, jainkozkoarena ez denik? Ik. Misterioa.

Funtsean bitara laburbiltzen dira jakitunen eritziak: Jainkoaren ideia gizakiak sorreratik bertatik errebelazio natural gisakoren baten bidez duela esaten duena, batetik; Jainkoaren ideia eboluzio erlijiozko luzearen ondorioztat jotzen duena, bestetik. Hasierako monoteismoa izeneko teoriak erlijioaren jatorrian bertan jarri du jainkoaren kontzeptua: areago, Jainko bakarraren kontzeptua monoteismo horren degradaziotzat jotzen du teoria horrek politeismoa. Etnologo eta erlijio konparatuen historigile hainba-

tek, berriz, gizadiaren erlijiozko eboluzioaren azken fasetzat jarri du monoteismoa; horren aurretikca izan omen da politeismoa; historian harantzago joanez, ordea, Misterioaren ez-jainkozko hautemateak eta irudikapenak dauzkagu: *numenak edo *izpirituak, alegia; horiei irudiak eta izenak ematean sortu omen zen jainkoaren (jainkoen) irudia eta kontzeptua. Erlijio-modua litzateke, hala ere, gizadiaren fase horretakoa. Areago, erlijioaren jatorria argitzeko eta azaltzeko *dinamismo edota *animismoaren formak eman dituzte etnologi batzuk jatorrikotzat eta Misterioaren lehen alditako gizon-emakumeen ikuskeratzat.

Ik. Misterioa; Aita; Teismoa; Ateismoa; Monoteismoa; Politeismoa; Deismoa; Heno-teismoa; Jainko bila; Hirutasun txit santua; Jainko gorena; Goikoa; Jainkoaren bikaintasunak; Jainkotasuna; Jainkosa handia; Jainkosa ama; Jainkozkoa; Numena; Idoloa; Idolatria; Hasierako monoteismoa.

Paulo Agirrebaltzategi